

SULH SÖZLEŞMELERİ¹

A- GİRİŞ

Sulh, tarafların aralarında bulunan uyuşmazlık veya tereddütleri karşılıklı taviz ve fedakârlıkta bulunarak gidermeleri anlamına gelmektedir. Sulh sözleşmesi özel olarak Türk Borçlar Kanununda düzenlenmemiştir. Ancak kişiler, borçlar hukukunun genel bir ilkesi olan akit serbestisi ilkesi gereğince sulh sözleşmesi yapabilirler.

Sulh sözleşmesi, unsurları kanunda düzenlenmemiş olduğundan sui generis (nevi şahsına münhasır – yapısı kendine özgü) sözleşmelerdendir ve oldukça geniş bir uygulama alanına sahiptir. Özel hukukta yalnızca borçlar hukukunda değil, ticaret hukuku, iş hukuku, eşya hukuku gibi birçok alanda önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında sulh, davaya son veren bir taraf işlemi olmakla usul hukukunda da önemli bir yer tutar.

Sulh sözleşmesi, düzenlendiği yere göre mahkeme önünde yapılan sulhler ve mahkeme dışında yapılan sulhler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

B- SULH SÖZLEŞMESİ KAVRAMI

Tarafların aralarındaki uyuşmazlığı anlaşarak gidermesi anlamına gelen sulh sözleşmesinin kurulması için tıpkı diğer sözleşmelerde olduğu gibi karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları, yani icap (öneri) ve kabul bulunmalıdır. Bu icap ve kabul açık olabileceği gibi zımni (örtülü) de olabilir. (KARAUZ, Agah Kürşat : “Sulh Sözleşmesi”, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, sh.67-68)

¹ Av. B. Buğra PALABIYIK (Ankara Barosu)

C- SULH SÖZLEŞMESİNİN YAKIN KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ

1. İkale Sözleşmesi

Tarafların, aralarındaki mevcut bir borç ilişkisini henüz bütün borçlar sona ermemişken sona erdirmek için anlaşmalarına ikale sözleşmesi denir. (OĞUZMAN Kemal/ ÖZ Turgut : “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, sh. 427) İkale sözleşmesi de özel olarak Türk Borçlar Kanununda düzenlenmemiştir.

İkale sözleşmesi ile sulh sözleşmesinin her ikisi de kanunda düzenlenmediğinden isimsiz sözleşmelerden oluşu gibi birbirine benzer özellikleri bulunmakla beraber bunlar birbirinden farklı kavramlardır. Öncelikle ikale sözleşmesi bir tasarruf işlemi iken sulh sözleşmesi hem borçlandırıcı işlem hem tasarruf işlemi niteliğinde olabilmektedir. Bunun yanında sulh sözleşmesi ile taraflar aralarında bulunan çekişmeli veya şüpheli ilişkiyi ortadan kaldırırlar. İkale sözleşmesinde ise taraflar aralarında geçerli olan bir hukuki ilişkiyi ortadan kaldırmaktadırlar. İki kurum arasındaki bir diğer fark ise ikale sözleşmesinde geçerli bir hukuki ilişki ve bu ilişkiyi ortadan kaldıran sözleşme olmak üzere daima iki ayrı sözleşme bulunurken her zaman iki ayrı sözleşme bulunmayabilir. Haksız fiile ilişkin sulhte durum böyledir. (KARAUZ, Agah Kürşat: a.g.e. , sh. 38 vd.)

2. İbra Sözleşmesi

Tarafların aralarındaki mevcut bir borcu kısmen veya tamamen kaldırmaya ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasına yönelik tarafların aralarında anlaşmasına ibra sözleşmesi denmektedir. (EREN Fikret: “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, sh. 1221)

İbra sözleşmesi 818 sayılı eski Borçlar Kanununda düzenlenmemiş olmasına karşın 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 132. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre “*Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekilde bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekilde bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.*”

İbra sözleşmesi ile sulh sözleşmesi arasında önemli farklar bulunmaktadır. Öncelikle ibra sözleşmesi bir tasarruf işlemi iken sulh sözleşmesi hem borçlandırıcı işlem, hem de tasarruf işlemi niteliğinde olabilmektedir. Öte yandan sulh sözleşmesinde taraflar karşılıklı olarak birtakım fedakârlıklarda bulunurken ibra sözleşmesinde yalnızca alacaklı alacak hakkından vazgeçmektedir. Bunun dışında ibra sözleşmesi yalnızca borçlar hukukuna giren konularda yapılabilirken, sulh sözleşmesi medeni hukuka ilişkin diğer konularda da yapılabilir. İki kavram arasında bulunan bir diğer fark ise sulh sözleşmesi taraflar arasında varlığı şüpheli veya çekişmeli alacaklarda söz konusu olurken ibra sözleşmesinde herhangi tereddüt söz konusu değildir. İbra sözleşmesinde taraflar aralarında varlığı şüphesiz, kesin bir alacağı ortadan kaldırırlar. (KARAUZ, Agah Kürşat: a.g.e. , sh. 36 vd.)

3. Davadan Feragat

6100 sayılı hukuk Muhakemeleri Kanununun 307. maddesinde düzenlenen davadan feragat, davacının açmış olduğu davadaki talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir.(PEKCANITEZ Hakan: “Medeni Usul Hukuku”, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, sh. 545)

Davadan feragat, bir sözleşme olmayıp davaya son veren tek taraflı bir usul işlemi olmakla sulh sözleşmesinden ayrılır. Bununla birlikte, sulh sözleşmesinde taraflar karşılıklı olarak birtakım fedakârlıklarda bulunurken davadan feragatte sadece davacı talep sonucunun tamamı veya bir kısmından vazgeçmektedir.

Yine davadan feragat bir hakkın varlığını doğrudan ortadan kaldırdığı için tasarruf işlemi olmasına rağmen sulh sözleşmesi hem borçlandırıcı işlem hem de tasarruf işlemi niteliğinde olabilmektedir.

Öte yandan davadan feragat eden davacı yargılama giderlerine kendisi katlanır. Ancak davada sulh olan taraflar yargılama giderleri konusunda da anlaşabilirler. Eğer sulh olan taraflar yargılama giderleri konusunda anlaşma yapmamışlarsa mahkemece kabul ve feragat oranına göre yargılama giderlerine hükmedilir.

4. Davayı Kabul

6100 sayılı hukuk Muhakemeleri Kanununun 308 ve 309. maddelerinde düzenlenen davayı kabul, davalının, davacının açmış olduğu davada talep sonucuna kısmen veya tamamen muvafakat etmesidir.(PEKCANITEZ Hakan: a.g.e. , 546)

Davadan feragatte olduğu gibi davayı kabul de bir sözleşme olmayıp tek taraflı bir usul işlemi olmakla sulh sözleşmesinden ayrılmaktadır. Yine davayı kabulde karşılıklı bir fedakârlık söz konusu olmayıp yalnızca davalının tek taraflı olarak talep sonucunun tümü veya bir kısmına muvafakat etmesi nedeni ile de sulh sözleşmesinden ayrılmaktadır.

Davayı kabul ile sulh sözleşmesini birbirinden farklı kılan bir diğer nokta ise davanın kabulünün şarta bağlı olarak yapılamayıdır. Davayı kabul için bir şart ileri sürülmüş ise bu ancak bir sulh teklifi olarak kabul edilebilir. Aynı durum davadan feragatte de geçerlidir.(PEKCANITEZ Hakan: a.g.e. , 545,547)

D- SULH SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI

1. Mevcut Bir Hukuki İlişki

Sulh sözleşmesinin söz konusu olabilmesi için gerekli ilk şart taraflar arasında mevcut bir hukuki ilişki olmasıdır. Sulh sözleşmesi ile bu hukuki ilişkideki uyuşmazlık veya tereddüt hali giderilmektedir. Söz konusu hukuki ilişki bir sözleşmeye dayanabileceği gibi bir haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeye de dayanabilmektedir.

Sulh sözleşmesi, kendinden önceki bir hukuki ilişkiye dayandığı için bu unsur onu bağımsız bir sözleşme olmaktan çıkarmaktadır. Bu nedenle sulh sözleşmesi bağımlı bir sözleşmedir. (KARAUZ, Agah Kürşat: a.g.e. , sh. 12)

2. Uyuşmazlık veya Tereddüdün Varlığı

Sulh sözleşmesinin yapılabilmesi için gerekli olan bir diğer şart da taraflar arasında mevcut hukuki ilişkiden kaynaklanan bir uyuşmazlık veya tereddüdün bulunmasıdır. Bu uyuşmazlık veya tereddüt söz konusu hukuki ilişkinin doğumu, kapsamı, sona ermesi gibi tamamen hukuki konularda olabileceği gibi, ödemenin borçlunun mazeretinden dolayı yapılamadığı gibi fiili sorunlara ilişkin de olabilir. (ÖNEN Ergun : “Medeni Yargılama Hukukunda Sulh”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972, sh.25)

Tereddüt halinin varlığı için bu tereddüdün sübjektif olarak yalnızca taraflar için şüpheli olması yeterlidir. Objektif olarak herkes için tam olarak bir hukuki kesinliğe ulaşılamamış olması gerekmemektedir. (ÖNEN Ergun : a.g.e. ,sh.26)

3. Karşılıklı Fedakârlıklarda Bulunulması

Sulh sözleşmesi için gerekli olan son şart ise tarafların karşılıklı olarak birtakım taviz ve fedakârlıklarda bulunması gerektiğidir. Bu unsur, yukarıda izah edildiği üzere sulh sözleşmesini benzer kavramlardan ayıran en önemli özelliktir.

Karşılıklı taviz ve fedakârlıkta bulunma şartının yalnızca mahkeme dışı sulh sözleşmeleri için gerekli bir şart olduğu, mahkeme önünde yapılan sulhler için bu şartın gerekli olmadığı yönünde doktrinde görüşler olmakla beraber baskın görüş mahkeme önünde yapılan sulhler için de bu şartın bulunması gerektiği yönündedir. (ÖNEN Ergun : a.g.e. ,sh.28)

E- SULH SÖZLEŞMESİNDE ŞEKİL

1. Mahkeme Dışı Sulh Sözleşmesinde

Türk Borçlar Kanununun 12. maddesine göre sözleşmelerin geçerliliği kanunda aksine bir düzenleme olmadıkça hiçbir şekle tabi değildir. Sulh sözleşmesi kanunda düzenlenmediği, dolayısıyla herhangi bir şekil şartı öngörülmediği için sulh

sözleşmesinin yazılı şekilde yapılmasına gerek yoktur. Ancak ispat açısından yazılı şekilde yapılması elbette tavsiye edilir. Bununla beraber taşınmazlara ilişkin mahkeme dışı sulh sözleşmesinin resmi şekilde yapılması gerekir.

Bunların dışında T.B.K. madde 13'e göre kanunda yazılı şekilde yapılması öngörülen bir sözleşmenin değiştirilmesinde de yazılı şekle uyulması zorunludur. Ancak doktrindeki bir görüşe göre sulh sözleşmesinin T.B.K. madde 13'teki sözleşmenin değiştirilmesi kapsamında olmadığı yönündedir. Bunun yanında T.B.K. 132. maddesinde ibra için öngörülen hükmün kıyas yoluyla sulh sözleşmesine de uygulanması gerektiği, buna göre borcu doğuran işlem taraflarca veya kanunen bir şekle tabi tutulmuş olsa bile sulh sözleşmesinin şekle tabi olmadığı yönünde görüşler de mevcuttur.(KARAUZ, Agah Kürşat: a.g.e. , sh. 89-90)

2. Mahkeme Önünde Yapılan Sulhlerde

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu mahkeme huzurunda yapılan sulhler için bir geçerlilik şartı öngörmüştür. Bu şekil, esas itibariyle maddi hukuka ilişkin olan sulhün usul hukuku işlemi niteliği kazanmasında önemli bir rol oynamaktadır.(TANRIVER Süha: "Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/462/5288.pdf>, erişim tarihi: 10.04.2015)

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 154/3-ç maddesine göre beyanda bulunana okunmak ve imzası alınmak koşuluyla sulh müzakereleri ve sonucu duruşma tutanağına geçirilir. Aynı durum keşifte de geçerlidir. Keşif sırasında sulh olmak isteyen tarafların sulh anlaşması kendilerine okunarak keşif tutanağına geçirilecek ve imzaları alınacaktır. (PEKCANITEZ Hakan: a.g.e. , sh.549)

G- SULH SÖZLEŞMESİNİN SONUÇLARI

1. Maddi Hukuk Bakımından

Sulh sözleşmesinin ilk ve en temel sonucu taraflar arasında bulunan uyuşmazlık veya tereddüdün ortadan kalkmasıdır. Sulh sözleşmesi ile taraflar

arasında önceden mevcut bulunan hukuki ilişkideki şüphe ve pürüzler giderilmiş bulunmaktadır.

Sulh sözleşmesinin en önemli sonucu ise borcu sona erdirmesidir. Sulh sözleşmesi yapılmakla taraflar arasında bulunan önceki hukuki ilişkiden kaynaklanan borçlar sona erer. Bununla birlikte sulh sözleşmesi, aynı zamanda Türk Borçlar Kanununun 138. maddesi anlamında bir yenilemeyi içeriyorsa eski borç sona ermekle beraber yeni bir borç ortaya çıkar. (KARAUZ, Agah Kürşat: a.g.e. , sh. 95-96)

Sulh sözleşmesinin yapılması ile müteselsil borçluların durumları da etkilenmektedir. Alacaklı ile müteselsil borçlulardan biri arasında yapılan sulh sözleşmesi ile alacaklı tatmin edilmiş ise sulh sözleşmesi diğer borçlulara da etki eder. Ancak alacaklı tatmin edilmeksizin alacaklı ile müteselsil borçlulardan biri arasında yapılan sulh sözleşmesi yalnızca sözleşmenin tarafları açısından geçerlidir, diğer müteselsil borçluları etkilemez. Bunun yanında, alacaklı ile müteselsil borçlulardan biri arasında yapılmış olan sulh sözleşmesi ile borçlu, sözleşmeye taraf olmayan diğer müteselsil borçlulara karşı olan borcundan, borç ilişkisinin nispiği ilkesi gereğince kurtulmuş olmaz. (KARAUZ, Agah Kürşat: a.g.e. , sh. 103)

Müteselsil alacaklılık durumunda da sulh sözleşmesinin alacaklılara etkisi gündeme gelebilir. Öğretide genel kabul gören görüşe göre müteselsil alacaklılardan biri ile borçlu arasında yapılan sulh sözleşmesi ile alacak, yalnızca bu sulh sözleşmesinin tarafı olan alacaklıya karşı sona erer. Bununla beraber, eğer müteselsil alacaklıların tamamı tarafından yetki verilen alacaklılardan biri veya birkaçı tarafından borçlu ile sulh sözleşmesi yapılması halinde bütün alacaklılar için alacak sona erer.(KARAUZ, Agah Kürşat: a.g.e. , sh. 106)

2. Usul Hukuku Bakımından

Sulh, davaya son veren taraf işlemlerinden olması hasebiyle sulh sözleşmesi ile dava artık son bulmaktadır. Burada mahkemenin nasıl bir karar vereceği konusunda çeşitli ihtimaller bulunmaktadır.

Taraflar arasında yapılan sulh sözleşmesi eğer şarta bağlı ise mahkemenin bu sulh sözleşmesine dayanarak esas hakkında karar vermesi şarta bağlı hüküm tesis edilemeyeceğinden mümkün değildir. Bu durumda davaya bakan mahkeme “karar verilmesine yer olmadığına” biçiminde bir kararla davayı sona erdirmesi gerekir. (KURU/ARSLAN/YILMAZ : “Medeni Usul Hukuku”, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, sh. 555,556)

Eğer taraflar aralarında şarta bağlı olmayan bir sulh sözleşmesi yapmışlar ve mahkemeden anlaşmaya göre karar vermeyip yalnızca sulhü tespit eden bir karar verilmesini istemişlerse mahkemece yine “karar verilmesine yer olmadığına” biçiminde kararlar davanın sona erdirilmesi gerekir.(KURU/ARSLAN/YILMAZ : a.g.e. sh.555,556)

Taraflar arasında yapılan sulh sözleşmesi şarta bağlı değil ve taraflar mahkemeden sulh sözleşmesine göre karar verilmesini istemişlerse mahkemece sulh sözleşmesine göre esas hakkında bir karar verilmesi gerekmektedir. (KURU/ARSLAN/YILMAZ : a.g.e. sh.555,556)

Davayı sulh ile bitiren taraflar, sulh sözleşmesinde yargılama giderleri hakkında bir anlaşmaya varmışlarsa mahkemece bu anlaşmaya göre, eğer yargılama giderlerinden söz edilmemişse sulh sözleşmesindeki kabul ve feragat oranlarına göre yargılama giderlerine hükmedilmelidir. (KURU/ARSLAN/YILMAZ : a.g.e. sh.555,556)

Sulh ile biten davalarda yargılama giderleri ve vekâlet ücretinin hesaplanması özellik arz etmektedir. Harçlar Kanununun 22. maddesine göre sulh ilk duruşmada yapılırsa karar ve ilam harcının üçte biri, daha sonra yapılırsa yarısı alınır. Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 6. maddesine göre ise dava, delillerin toplanmasına ilişkin ara kararının yerine getirilmesinden önce sulhle sonuçlanırsa tarifedeki vekâlet ücretinin yarısına, daha sonra sonuçlanırsa tarifedeki ücretin tamamına mahkemece hükmedilir.(PEKCANITEZ Hakan: a.g.e. ,sh.549)

Mahkeme huzurunda yapılan sulh sözleşmesinin bir diğer sonucu da maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesidir. Maddi anlamda kesin hüküm teşkil etme, aynı taraflar arasında o uyuşmazlık hakkında bir daha dava açılmaması anlamına gelmektedir. Şarta bağlı olmayan sulh ve bunun üzerine verilen mahkeme kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder. Ancak şarta bağlı olan sulh ve böyle bir sulh

sözleşmesi üzerine mahkemece verilen karar verilmesine yer olmadığına ilişkin karar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyecektir. Çünkü mahkemece uyuşmazlığın esası hakkında bir karar verilmiş değildir. (KURU/ARSLAN/YILMAZ : a.g.e. sh.557)

Mahkeme önünde yapılan sulhün hükümlerinden biri de icra edilebilmesidir. İcra ve İflas Kanununun 38. maddesine göre mahkeme huzurunda yapılan sulhler ilamların icrası hükümlerine göre icra edilirler. Ancak sulh sözleşmesinin icra edilebilmesi için içerik itibariyle icraya elverişli olması, yani bir edimin ifasını sağlamaya yönelik olması gerektiği izahından varestedir. (TANRIVER Süha: a.g.e. , sh.344-345) Burada tartışma konusu olan bir husus şarta bağlı sulh sözleşmelerinin icra edilip edilemeyeceğidir. Doktrindeki bir görüşe göre(KURU/ARSLAN/YILMAZ :a.g.e. sh.555,556) şarta bağlı sulh sözleşmesinin icrası mümkün değildir. Bir diğer görüşe göre ise mahkeme huzurunda yapılan sulhler, diğer taraf usul işlemlerinden farklı olarak şarta bağlı bir biçimde yapılabildiğine göre, onların icrasının da mümkün olması gerekir.(KURU/ARSLAN/YILMAZ: a.g.e.sh.557) Avukatlık Kanununun 35/A maddesine göre düzenlenen uzlaşma tutanaklarının ise İİK madde 38 anlamında ilam niteliğinde belge olduğu yukarıda belirtilmiş idi.

H- SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sulh sözleşmesi esas itibariyle maddi hukuka ilişkin bir sözleşme olmakla beraber hem maddi hukuk hem de usul hukukuna ilişkin sonuçları bulunmaktadır. Bu çalışmada sulh sözleşmesinin tanım ve unsurlarının yanında sulh sözleşmesinin nasıl yapılacağı, hüküm ve sonuçları konusunda genel hatları ile bilgi verilmeye gayret gösterilmiştir.

Taraflar arasındaki uyuşmazlıkların sulh ile çözülmesi her iki taraf için en makul, en masrafsız ve en iyi çözümdür. Nitekim “en kötü sulh en iyi davadan daha iyidir” sözü herkesçe malumdur.

Taraflar sulh olmakla öncelikle yargılama giderlerinden kurtulacaklar, uzun sürecek bir yargılama sürecinden bertaraf olacaklardır. Sulh sözleşmesinin mahkeme ilamı gibi icra edilebilmesi özelliğinden dolayı her iki taraf da herhangi bir kayba uğramayacak ve sanki her iki taraf da davayı kazanmış gibi sözleşmenin icra edilmesini isteyebileceklerdir. Yani bir kazan-kazan durumu söz konusu olacaktır.

Bunun yanında tarafların sulh olması ile yargılama son bulacak ve mahkemelerin iş yükü de bir nebze olsun azalmış bulunacaktır. Sulh gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile kişiler arasındaki nizalar mahkeme önüne gelmeden veya geldikten sonra bir yargılamaya gerek olmaksızın giderilmiş olacaktır.

Ancak, her ne kadar kanun koyucu tarafından Avukatlık Kanununun 35/A maddesi ile avukatlara getirilen uzlaşma sağlama yetkisi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile getirilen hâkimin tarafları sulhe teşvik ödevi gibi düzenlemeler getirilse de uygulamada bu kurumların yeterince çalışmadığı, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına taraflarca yeterince rağbet gösterilmediği görülmektedir.

KAYNAKÇA

EREN Fikret : “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009

KARAUZ Agah Kürşat : “Sulh Sözleşmesi”, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014

KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder: Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010

OĞUZMAN Kemal/ ÖZ Turgut: “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009

ÖNEN Ergun : “Medeni Yargılama Hukukunda Sulh”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972

PEKCANITEZ Hakan: “Medeni Usul Hukuku”, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011

TANRIVER Süha: Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/462/5288.pdf>, erişim tarihi: 10.04.2015

www.mevzuat.gov.tr